

dernes Udstilling i 1895, — er der i København dannet en „almindelig dansk Jordemoderforening“. Naar den ny-stiftede Forening begynder sit Arbejde for at fremme Standens sociale og økonomiske Kaar gennem Forhandling med Autoriteterne, da bør den føle, at den har alle Landets Kvinder med sig, i det mindste de organiserede Kvinder!

Mødres og Børns Liv og Førlighed ligger i Jordemødrenes Haand. Den simpleste Taknemmelighed maa drive os til at støtte deres Ønske om en Løn, hvoraf de kan leve, — og Selvopholdelsesdriften, — skulde man tro — maa tvinge os til at gøre Standens Kaar saa gode, at de bedste Kvinder kan faa Lyst til at tage den Gerning op.

Vi hilser den nye Forening med et Velkommen og god Lykke!

Charlotte Norrie,  
f. Harboe.

## Af vor Brevkasse.

„En Note“ af Hr. U. Birkedal foranlediger mig til at fremsætte for Dem nogle længe nærede Tanker.

„Kvinden og Samfundet“ har den ene Hovedopgave at arbejde for Kvindens Menneskerettighed, og tør af Interesse for denne Opgaves Betydning og Omfang ikke fortabe sig paa alskens Sidespor. Derfor er det nødvendigt, at Kvindesagen for alle Medarbejderne er en Hovedsag, ja Livssag. Det viser sig imidlertid, at Kvindesagen for de mest kristelige af os ikke vil blive andet end en Bisag, medens det religiøse er Alfa og Omega.

Ganske vist kan man ikke forlange, at en ivrig Kristen skulde kunne tænke sig Kvindespørgsmaalet eller noget Spørgsmaal overhovedet løst uden ved Kristendommens Bistand, men man burde have Lov til at betragte Sagen fra et andet Synspunkt, nærmere sig den fra et andet Udgangspunkt, uden straks at blive faldet i Talen med Bebrejdelser for, at man ikke er kristelig nok eller ikke kristelig paa den rette Maade.

Ubestrideligt er den religiøse Grundopfattelse for enhver af os det centrale. Men naar vi mødes her i Kv. og Samf. til fælles Kamp for Frihed og Ret, da er det gavnligt, ja nødvendigt, at vi lader det religiøse træde i Baggrunden for ene og alene at hengive os til Kvindesagen. Dersom Diskussionen uheldigvis fører til religiøse Menings udevejsninger, kunde Redaktionen passende forsyne de krigerske Damer med hverandres Adresser, saa kunde de klingende Harnisker tørne sammen ganske privat med al ønskelig Fynd og Klem uden at vække Forargelse og Forvirring iblandt de menige Rekrutter i Kvindehæren.

Her i Bladet har vi Kvinder jo saa meget alvorligt at tale om og se at komme til Klarhed over; derfor bør vi undgaa alt, hvad der kan adskille og derved svække Samfølelsen og Samarbejdet, og — hvad der ikke tør lades ude af Betragtning — svække det Indtryk af Enhed og Fasthed, som Bladet helst burde give til de udenforstaaende.

Derfor: Takt, Takt, pas paa Takten!  
Aa.

## Kvindesag og Arbejdersag.

Fru Hessel foreholder mig i Kvindernes Blad af 10. September, at vi Kvinder nu bør være komne saa vidt, at vi kan „taale og øve lidt indbyrdes Kritik“. Ja, derfor har jeg jo ogsaa tilladt mig at kritisere hende, og er de Resultater jeg kom til „mærkelige“, tillader jeg mig endvidere at tro, at det skyldtes hendes efter min Mening ret mærkelige Artikler. Dens Hovedtema var, som man husker, dette: Arbejderkvinderne kan ikke slutte

sig til Forkæmperne for Kvindens Rettigheder uden at skade deres egne Interesser. Motiveringen var den: Kvindesagen er en Kamp imellem Kønnene, Arbejdersagen en Klassekamp, følgelig er der en uforligelig Mod-sætning imellem de to Ting.

Fru Hessel erklærer dog nu, at hun er enig med mig (og „Kvindesagsdamerne“) i Maalet, derimod ikke i Midlerne. Hvad det er for Midler, vi skulde disputere om, siges ikke. Vil hun for Alvor Maalet: alle voksne, myndige Kvinders Stemmeret, maa hun dog ogsaa ville Midlet, det eneste tænkelige: en Sammenslutning af alle vedkommende til Opnaaelsen af dette Maal, ligegyldig hvilken Meningsforskel, der kan være imellem dem om andre Spørgsmaal.

Det bebrejdes mig, at jeg ikke gik ind paa Spørgsmaalet: Beskyttelse eller ikke Beskyttelse for kvindelige Arbejdere. Dette skete med velberaad Hu, da dette Spørgsmaal forekommer mig at ligge ved Siden af det, der, som ovenfor nævnt var Kernen i Forf. Bevisførelse. Jeg kender Kvindesagsdamer, som er ivrige for Beskyttelsen, og Arbejdere, der er imod den. Selv er jeg ingenlunde saa klar over dette Spørgsmaal, som Fru H. synes at være det. Men saa meget ved jeg, at det bør løses med Henblik ikke paa Kvindesagen, men paa Arbejderskernes Vel. Skønt jeg ikke var med ved Kristianismødet, tør jeg dog ogsaa gaa i Borgen for, at dette har været Meningen hos Talerne deroppe, enten deres Standpunkt til Sagen i sig selv var rigtigt eller ej. Fru H. indvender imod en af disse Talere, at hendes Synspunkt var „specielt kvindeligt“. Men skal vi kun anlægge specielt mandlige Synspunkter, da forstaaer jeg i Grunden, at man kan blive lunken overfor Maal som Middel: thi da er den store, fremtrængende Kvindehær jo ganske vist kun en Fordobling af Mændenes allerede talrige Skare, en Fordobling i Stemmestyrke og i Antallet af Konkurrenter.

Det specielt kvindelige, som skræmmede Fru Hessel og fik hende til at skælve paa Mandens og Familiens Vegne, var en Ytring af Anna Rogstad om, at det ikke blot gjaldt Arbejdets Løn, men ogsaa dets Glæde, dets Værd for den arbejdende. Ganske vist yderst farligt, næsten anarkistisk! Jeg plejer, som mine Læsere vist ved, ikke at slaa om mig med Bibelcitater, men jeg maa dog her minde om det gamle Ord: hvad gavnedes det et Menneske, om han vandt den ganske Verden, men tog Skade paa sin Sjæl. Maalet for Kvindesagen er Frigørelse af bundne Kræfter; derunder indbefattet nødvendigvis baade økonomisk og aandelig Uafhængighed. Og forholder det sig dog ikke ligesaa med Arbejdersagen? Er der ikke netop derfor en dyb Sammenhæng mellem de to sociale Bevægelser, og kan nogen tvivle paa, at en saadan Frigørelse, enten den virkeliggøres først for den ene eller den anden af de to Parter, vil være til Gavn for det hele Samfund, altsaa for alle Klasser og for begge Køn.

K. F.

## Endnu et Par Ord til Ch. Sannom\*).

Til Frk. Ch. Sannom skal jeg i Anledning af hendes „Svar til Helene Berg“ i „Kv. og Samf.“ Nr. 18 tillade mig at bemærke, at jeg er saa lykkelig at kende ejendommeligt udviklede og aandelige selvstændige Personligheder saa vel inden for Kirkens Kristendoms Grænse som uden for denne; om et Menneske kan siges at være personlig sand og aandelig selvstændig, beror efter min Mening ikke paa, hvad han tror, men paa hvorledes, ikke paa det Navn, han bærer, men paa det Liv, han lever.

Angaaende den „jævnlige Skiften Standpunkt og Overbevisning“ endvidere dette: Sandheden *natura non facit saltum* gælder ogsaa paa det aandelige Livs Omraade, og Annie Besant er ikke nogen Undtagelse fra denne Lov; naar man kommer til det Resultat, at hun uden sund Fornuft og uden Mening og Sammenhæng er gaaet fra den ene Yderlighed til den anden og derfor maa betragtes som et upaalideligt og holdningsløst Menneske, der endnu kan berede sine Venner mange ubehagelige Overraskelser, da er det, fordi man har ment i et kompliceret Regnestykke at kunne nøjes med enkelte Faktorer og dog komme til et rigtigt Resultat. Havde man, naar man i det Hele vilde søge at give en Løsning paa den foreliggende saa vanskelige Opgave, søgt at faa blot de absolut nødvendige Faktorer med, vilde man have set, at der i det skjulte fører en gradvis, naturlig og fuldstændig lovmæssig Udvikling fra det ene Standpunkt til det andet, og at Springene kun er tilsyneladende; i Stedet for Holdningsløshed og Upaalidelighed, vilde man til sin Glæde og til Bestyrkelse for sin Tillid til sine Medmennesker have opdaget alvorlig og ærlig Sandhedssøgen og modig og beundringsværdig Tonen-rent-Flag.

Og hvad der gælder for Annie Besant, at Springene i hendes Udvikling kun er tilsyneladende, det gælder ogsaa for de mindre lysende og mere i det skjulte arbejdende Sandhedssøgere, der, drevet ikke af ydre Grunde, men af indre Nødvendighed, forlader de mere banede Veje og slaar ind paa de mere ensomme og individuelle Stier.

Og saa blot endnu en lille personlig Bemærkning: Fløjen, der drejer for enhver Vind, er heller ikke mit Ideal, og jeg kan forsikre Frk. Sannom, at om end min Fløj er drejelig, saa drejer den sig dog ingenlunde for enhver Vind, og den har aldrig drejet sig mest for de Vinde, der blæste stærkest paa den.

Helene Berg.

## Kvinderaadene.

Ved det tyske Kvinderaads Aarsmøde i Wiesbaden fra 4.—7. Oktober og ved det britiske Kvinderaads Aarsmøde i Edinburgh

\*) Helene Bergs Svar til Fru Aggersborg maa desværre paa Grund af Pladsmangel gemmes til næste Gang. Red.

den 28.—31. Oktober vil ogsaa Medlemmer af danske Kvinderaad være velkomne, naar de derom henvender sig til undertegnede. Ved sidstnævnte Møde vil der bl. a. blive holdt Foredrag med Diskussion om følgende Emner: Universitetsuddannelse for Kvinder, kvindelig Valgret, Børnearbejde, Kvinders Udsigter hjemme og i Kolonierne. Omsorg for Aandssvage, Redningsarbejde mellem Børn o. s. v.

Det kanadiske Kvinderaad afholdt sit Aarsmøde i Juli i St. John. Af den korte Beretning, der er sendt os fra Sekretæren, Mrs. Willoughby Cummings, der tillige er det internationale Kvinderaads nyvalgte Presseformand, fremgaar det, at Raadet udfolder stor Virksomhed særlig paa Filantropiens og Undervisningens Omraade. Der arbejdes saaledes for Fængsels-reform, for Kvinders Indflydelse paa de Forhold, under hvilke der produceres, et Spørgsmaal, der ogsaa er stærkt oppe i England, for Fremme af Husholdningsundervisning i Skolerne, Ferieskoler o. s. v.

Baade i Argentina og Italien, ligesom her i Landet, har Kvinderaadene optaget Arbejdet for at skaffe ubemidlede Mødre Statshjælp til sig og sine nyfødte Børn. I Rom har Kvinderaadet oprettet en kvindelig Læseforening og et Vandrebibliotek, der særlig kommer Lærere ind i Byen og Omegn. Efter Beskrivelsen maa italienske Landsbylærere være meget slet stillede, de er usselt lønede og har tidt vanskeligt ved at faa deres Tilgodehavende hos Kommunerne; socialt ses der ned paa dem, og i denne isolerede Stilling er det, Kvinderaadet søger at give dem nogen Opmuntring og Hjælp til videre Udvikling.

Fra Ny Zeeland sendes os nogle Eksemplarer af et stort Dagblad, „The Lyttelton Times“, hvori bl. a. den Aarsberetning om Begivenheder paa Kvindesagens Omraade i Danmark, som undertegnede i Januar d. A. udsendte til alle Kvinderaadenes Presseudvalg, er optaget i sin Helhed. Særlig Interesse synes den ny Fabriklov at have vakt med dens Bestemmelse om, at offentlig Hjælp i den tvungne Barselpavse ikke er Fattighjælp. „Denne Beretning“, hedder det i Indledningen, „viser, at Kvindesagen paa ingen Maade er indskrænket til de avstralske Kolonier. „Det lille Danmark“, som vi ynder at kalde vor Dronnings Fødeland, har maaske ikke gjort saa meget som Ny Zeeland for „det svage Køn“ Frigørelse“, men det har gjort uendelig meget mere end vort Moderland, og i visse Retninger er det endog kommet forud for denne fremskredne Koloni.“

Sidst i September holdes der i Bruxelles en international Kvineekonference for at fejre 10 Aars Dagen for Stiftelsen af den belgiske Liga for Kvinders Rettigheder. Der vil blive givet Beretninger om Kvindesagens Stilling i de forskellige Lande. Dansk Kvinderaads Formand og Sekretær er indbudte, men ser sig ikke i Stand til at give Møde.

Henni Forchhammer.

## Studerende Kvinder ved Universitetet i Berlin.

I Følge officielle Meddelelser i de tyske Blade var der i Vinter indtegnet 611 kvindelige Studenter ved Universitetet i Berlin, et Antal, der langt overstiger noget foregaaende Aars. I Sommerhalvaaret 1901 var Antallet kun 315.

Denne Tilvækst har givet Anledning til en yderligere Drøftelse af det Spørgsmaal, om der ogsaa virkelig ligger nogen alvorlig Stræ

## Store Mænds Hustruer.

Marie Pingel: Breve fra Jane Welsh Carlyle. Ellen Key: Menniskor.

Det gaar maaske flere som en ung Kunstner, en Beundrer af Carlyle, der, da han saa ovennævnte Bog, udbrød: Men hvad er dog det, har Carlyle virkelig haft en Kone! Carlyle havde en Kone, og oven i Købet en, der var ham værdig. En Hustru, der baade var i Stand til at følge hans Aands Flugt og villig til at betale Omkostningen ved at være et Genis Livs- ledsagerinde, ikke blot det at undvære Livets gode Ting, at bo i en Udørk og meget andet af den Art, men det vanskeligere at opgive al egen Ærgerrighed for at leve Side om Side med en aandelig Eneboer, at ofre sin Skønhed, sine selskabelige Talenter, sin Lyst til Studium, for at han uhindret af praktiske Vanskeligheder kunde lukke sig inde, og alene med

sig selv gennemkæmpe de stærke aandelige Brydninger, der hos ham ledsagede Fremkomsten af enhver ny Bog. Hun gjorde det ikke forgæves. Han skrev paa hendes Grav, at hun, som ingen anden kunde det, havde ansporet ham til alt, hvad han havde udrettet eller forsøgt at udrette, som havde noget Værd. Men hun nød ikke sin Triumf. „Jeg har giftet mig af Ærgerrighed, skrev hun kort før sin Død, og jeg har naaet langt mere end jeg nogensinde havde drømt om; men dog er jeg bundlykkelig!“ \*)

Det er et smukt Udslag af den store Forfatters rene og sandhedskærlige Aand, at han selv ønskede, at hendes efterladte Breve skulde offentliggøres, endskønt Læsningen af dem havde voldet ham saa megen Smerte, og han vel kunde vide, at de vilde fremkalde den Opfattelse — der ogsaa i lang Tid var gængs — at han overfor hende havde været en stor Tyran og Egoist. Den danske Forfatter gaar ikke saa vidt, som den nyeste engelske, der tvært imod tid-

\*) Citeret efter Hukommelsen.

ligere Udgivere af hendes Efterladenskaber hævder, at hun var en „forvænt og forkælet Kone“. I en udmærket skreven Indledning giver Frk. Pingel et Rids af hendes Liv, og søger der Aarsagerne til hendes Melankoli. Hun finder dem væsentligst i en sjælelig og legemlig Sygelighed, der gjorde hende overdreven følsom og navnlig i et enkelt Tilfælde — hendes skæve Opfattelse af hendes Mands Venskabsforhold til en anden Kvinde — tillige bitter og uretfærdig.

Det iøvrigt fortrinlige Udvalg Forf. har gjort af det store Materiale, er for lille til, at der paa Grundlag af det kan fældes nogen Dom; men Forf. viser saa megen Sympathi for den begavede Kvinde, at hun neppe gør hende synderlig Uret. Jane Carlyle havde selv drømt om at blive Forfatter, og i Theorien opmuntrede hendes Mand hende dertil. Havde hun selv sat noget ind derpaa, er det dog næppe rimeligt, at han vilde have glædet sig. Mens han ikke fandt noget urimeligt i, at hun brugte Tid og Kræfter til at bøde hans gamle

Støvler, kunde han daarligt taale at se hende hjælpe en Veninde med Korrekturlæsning. Ogsaa Dickens finder, at ingen af de samtidige Forfattere kan sammenlignes med Mrs. Carlyle; og naar man betænker, at blandt disse var Elisabeth Browning og Mary Evans (George Eliot), er dette unægtelig meget sagt. Men der var i hendes stærkt kvindelige Natur en endnu mange Gange større Trang til at give og modtage Æmhed og Kærlighed, saa at hun sikkert tog sig det let nok, hvad hun maatte ofre af personlig Ærgerrighed. Et Brev, hun i sine ældre Aar skrev ud af sit kærlige Hjerte for at trøste en mindre heldig Forfatterinde, viser, hvor alvorligt hun i denne Retning har arbejdet med sig selv:

„Saa mange Evner gaar til Spilde, saa megen Begejstring bliver til Røg, saa mange Liv ødelægges af Mangel paa lidt Taalmodighed og Udholdenhed, og fordi man ikke forstaaer og ikke lægger sig paa Hjerte, hvad De saa godt har udtrykt i Deres Digt, at det hverken er Storheden eller Lidenheden af ens nærmeste Pligter, men den Aand, i hvilken man udfører dem, som gør ens Gerning ædel eller ringe. Jeg kan ikke forstaa, hvorledes Mennesker, der er fødte med nogen